Hva er egentlig beis - og hva er det ikke?

Hva er egentlig beis, og hva er det ikke? Ifølge malermester Ole Andreas Klaveness brukes begrepet helt feil i Norge i dag. I andre land er de mye flinkere til å skille mellom fargebeis, kjemisk beis, oljebeis og maling!

Av Chera Westman/ifi.no, ifi.no

Oljebeisen, terrassebeisen, dekkbeisen og de fleste andre beiser for utvendig bruk som blir solgt i dag, er egentlig ikke beiser i det hele tatt! På lik linje med i Sverige og Danmark, burde de bli kalt lasurer. Men hva er egentlig forskjellen på en beis og en maling? Hva er fargebeis og kjemisk beis? Og hvor kommer jernvitriol og lut inn i bildet?

Fargemagasinet skal, sammen med malermester Ole Andreas Klaveness, forsøke å bringe orden i terminologien.

Vi må først etablere et skille mellom opake (dekkende) og laserende (transparente) behandlinger. Maling og oljedekkbeis er av den første typen som dekker overflaten, mens de transparente typene beis og lasur lar underlaget skinne igjennom.

De laserende behandlingene farger underlaget enten ved en kjemisk reaksjon i treverket, eller ved tilføring av et fargepigment som ikke skjuler ådringen i trematerialet, eller en kombinasjon av disse. Den dekkende behandlingen lager en tykkere film på overflaten og kan derved bedre beskytte treverket mot regn og UV-stråling.

- Transparente behandlinger (beiser) gir fra ingen til rimelig god beskyttelse, avhengig av type. Moderne

beiser med silikonalkyder/akryler som bindemiddel, er mer værbestandige enn den eldre typen oljebeiser, sier Ole Andreas Klaveness.

Fargebeis

Vannbeiser og spritbeiser består i hovedsak av fargestoffer løst i vann eller sprit. De kan brukes for å få f.eks. ask og bøk til å se ut som de mer kostbare treslagene mahogny, nøttetre, palisander og teak. Ved påføring på furu og gran vil den porøse vårveden trekke mest fargestoff og bli mest innfarget.

Siden fargebeisene er løselige i vann, er de ømfintlige og beskytter ikke treverket mot smuss, søl og vann.

Kjemisk beis

Kjemisk beis er langt på vei den opprinnelige beistypen. Ved kjemisk beising påføres to vannløslige komponenter etter hverandre. Forbeisen består av garvestoffer som reagerer med etterbeisen, vanligvis et metallsalt, og danner en farge i treverket.

Komponentene er i seg selv fargeløse, eller bare svakt farget, og den egentlige beisfargen fremkommer etter en drøy uke. Resultatet blir gråtoner av forskjellig mørkhet, fra brunt, gråbrunt og rødbrunt til gulbrunt.

Oljebeis/lasur

Den store forskjellen mellom maling, oljebeis/lasur og oljedekkbeis ligger i graden av bindemiddel og pigmentering, og dermed filmtykkelsen. Oljebeiser (lasurer) har alkydoljer som bindemiddel. Mengden pigmenter er liten, og beisfargen fremstår kraftigere for hvert strøk som påføres. Fargen blir allikevel ikke like dekkende som maling. Bindemidlene trenger noe inn i veden og gir en tynn overflatehinne som beskytter veden mot lys og vekslende fuktighet.

Dekkbeis er egentlig en tynn, dekkende maling som lar vedens struktur stå frem som i relieff, og flaten kan gi et inntrykk av å være beiset. Dekkbeisene lages på akrylbasis, alkydbasis, eller er alkydolje/akrylathybrider og inneholder mye mer pigmenter enn oljebeisene. Noen dekkbeiser kan være tilsatt tjære og/eller linolje.

- Det som i Norge blir kalt beis er altså egentlig en lasur, eller en svakt pigmentert olje. Med unntak av dekkbeis som faktisk er en tynnfilmsmaling, sier Ole Andreas Klaveness.

Jernvitriol

Behandling av en treoverflate med jernvitriolløsning (jernsulfat) gir etter kort tid en gråbrun til sølvgrå inntoning av treverkets overflate, lik en vind- og værutsatt yttervegg. Takutspring og lignende gjør at graden av påvirkning av sol og regn vil variere på veggen, og dette kan gi veggen et skjoldet utseende til å begynne med.

Metoden kan benyttes både som underlag for videre beising, for å gjøre overflaten «gammel» før ytterligere behandling, og til inntoning av nytt treverk der det står sammen med eldre som har blitt grått. Jernvitriol har en svakt konserverende effekt mht. sopp og råte, og gir ingen beskyttelse mot fuktinntrengning eller UV-stråler.